

Özel Gereksinimli Bireyler İçin

Uyarlanmış Beden Eğitimi ve Spor

Editörler: Ekrem Levent İLHAN ·
Erkan YARIMKAYA · Oğuz Kaan ESENTÜRK

2. Baskı

Editörler: Prof. Dr. Ekrem Levent İLHAN - Doç. Dr. Erkan YARIMKAYA
Doç. Dr. Oğuz Kaan ESENTÜRK

**Özel Gereksinimli Bireyler İçin
UYARLANMIŞ BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR**

ISBN 978-625-8325-85-0

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© 2024, PEGEM AKADEMİ

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. AŞ'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz ve dağıtılamaz. Bu kitap, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayınevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten **uluslararası akademik bir yayınevidir**. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan **WorldCat** ve ayrıca Türkiye'de kurulan **Turcademy.com** tarafından yayınları taranmaktadır; indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 1000'in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşılabilir.

1. Baskı: Eylül 2022, Ankara

2.Baskı: Nisan 2024, Ankara

Yayın-Proje: Selcan Durmuş
Dizgi-Grafik Tasarım: Tuğba Kaplan
Kapak Tasarımı: Pegem Akademi

Baskı: Sonçağ Yayıncılık Matbaacılık Reklam San Tic. Ltd. Şti.
İstanbul Cad. İstanbul Çarşısı 48/48 İskitler/Ankara
Tel: (0312) 341 36 67

Yayıncı Sertifika No: 51818
Matbaa Sertifika No: 47865

İletişim

Macun Mah. 204. Cad. No: 141/A-33 Yenimahalle/ANKARA
Yayınevi: 0312 430 67 50
Dağıtım: 0312 434 54 24
Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60
İnternet: www.pegem.net
E-ileti: pegem@pegem.net
WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

ÖN SÖZ

Her şey hayallerle başlar...

Özel gereksinimli bireylerin beden eğitimi ve spor etkinlikleri için rehber olması amacıyla uzun bir süredir tasarlamayı hayal ettiğimiz kitaba ulaşmanın mutluluğunu yaşamaktayız.

2000’li yılların başından itibaren özel gereksinimli bireyler için ülkemizdeki beden eğitimi ve spor etkinlikleri konusunda önemli bir mesafe kat edilmesine karşın, bu alanda sınırlı sayıda kaynak kitap bulunmaktadır. Özel gereksinimli bireyleri engellilik kapsamında ele almayan, bu manada üstün yetenekli bireyleri de içerecek şekilde tüm özel gereksinimli bireyler için nitelikli bir beden eğitimi ve spor sürecinin temel hak olduğuna inanan daha fazla kaynak kitaba ihtiyaç duyulmaktadır. Genel olarak bu ihtiyaçlar doğrultusunda hazırlanan “Özel Gereksinimli Bireyler İçin Uyarlanmış Beden Eğitimi ve Spor” kitabı, farklı alanlardaki farklı hedef kitlelerine hitap edebilecek bir şekilde oluşturulmuştur.

Kitabın hedef kitlesinin ilki; beden eğitimi, özel eğitim ve sınıf öğretmenleri ile antrenörler, fizyoterapistler, ergoterapistler, rekreasyon liderleri ve araştırmacılarıdır. Sınıfında, takımında ya da çalışma grubunda özel gereksinimli bireyler bulunan eğitimciler için kitapta yer alan teorik bilgilerin yanı sıra uygulamaya dönük örnek etkinlikler faydalı olacaktır. Kitabın hedef kitlesinin ikincisi; ilgili alanlardaki lisans ve lisansüstü öğrencileridir. Kitap; lisans ve lisansüstü müfredatlarında yer alan uyarlanmış beden eğitimi ve spor, engellilerde beden eğitim ve spor, özel beden eğitimi ve spor, kapsayıcı eğitim, özel eğitim ve kaynaştırma, engellilerde egzersiz ve özel eğitimde fiziksel aktivite derslerinin öğretiminde kullanılabilecek önemli bir kaynak niteliğindedir. Kitabın hedef kitlesinin üçüncüsü ise özel gereksinimli bireylerin beden eğitimi ve spor sürecinin en önemli paydaşı olan kıymetli ebeveynlerdir. Sade bir yazım ve anlatımla kurgulanan kitaptan özellikle uygulama süreçleri detaylı olarak anlatılan etkinlik örnekleri açısından özel gereksinimli bireylerin ebeveynleri yararlanabilecektir.

Değerli okuyucu, elinizdeki bu kitap 15 bölümden oluşmaktadır. Bölümler oluşturulurken özel gereksinimli bireylerin beden eğitimi ve spor etkinlikleri için yukarıda bahsedilen ihtiyaçlar ve kitabın hedef kitlesi göz önünde bulundurulmuştur. Kitabın ilk bölümlerinde (1) özel gereksinim kavramı ve boyutları, (2) özel eğitimin kavramsal temelleri, ilkeleri ve tarihsel gelişimi, (3) kapsayıcı eğitim, (4) beden eğitimi ve sporda kapsayıcı eğitim ve bireyselleştirilmiş eğitim programı ve (5) beden eğitimi ve sporda kapsayıcılığı ve sosyal katılımı en üst düzeye çıkarmak için stratejiler hakkındaki bilgilere yer verilmiştir. Devam eden bölümlerde ise (6) uyarlanmış beden eğitimi ve spor, (7) özel gereksinimli bireylerde fiziksel

uygunluk ve motor değerlendirme, (8) fiziksel yetersizliği / süregelen hastalığı olan bireylerde uyarlanmış beden eğitimi ve spor, (9) zihinsel yetersizliği olan bireylerde uyarlanmış beden eğitimi ve spor, (10) görme yetersizliği olan bireylerde uyarlanmış beden eğitimi ve spor, (11) işitme yetersizliği olan bireylerde uyarlanmış beden eğitimi ve spor, (12) otizm spektrum bozukluğu olan bireylerde uyarlanmış beden eğitimi ve spor, (13) üstün yetenekli bireylerde uyarlanmış beden eğitimi ve spor, (14) özel gereksinimli bireylerde spor organizasyonları ve teşkilatları ve (15) özel gereksinimli sporlarında sınıflandırma-klasifikasyon konularında bilgiler sunulmuştur.

Kitapta yer alan bölümler, özel gereksinimli bireyler ile ilgili bilgi ve deneyimi olan yerli ve yabancı akademisyenlerin yanı sıra alanında uzman eğitimciler tarafından kaleme alınmıştır. Bölüm yazarlarımız kitabın her aşamasında editörlerle fikir alışverişinde bulunmuştur. Bu iletişim ağı ve kıymetli katkılarından dolayı bölüm yazarlarımıza teşekkür ederiz.

“Özel Gereksinimli Bireyler İçin Uyarlanmış Beden Eğitimi ve Spor” kitabını okuyucuyla buluşturan ve tasarım, dizgi ve baskı gibi konulardaki her türlü isteğimizi sabır ve anlayışla karşılayan Pegem Akademi Yayıncılık ve çalışanlarına teşekkürlerimizi sunarız.

Özel gereksinimli bireyler için daha nitelikli bir beden eğitimi ve spor deneyimi hayaliyle başlayan ve uzun bir süredir büyük bir emek, özveri ve titizlikle kaleme aldığımız bu eserin, özel gereksinimli bireylerin beden eğitimi ve spor sürecinde yer alan tüm paydaşlara ve alanımıza bir nebze de olsa katkı sunmasını temenni ederiz.

Editörler

Prof. Dr. Ekrem Levent İLHAN
ORCID No: 0000-0002-1117-2700

Doç. Dr. Erkan YARIMKAYA
ORCID No: 0000-0003-4337-5112

Doç. Dr. Oğuz Kaan ESENTÜRK
ORCID No: 0000-0002-0566-838X

Temmuz 2022

BÖLÜMLER VE YAZARLARI

Editörler: Prof. Dr. Ekrem Levent İLHAN - Doç. Dr. Erkan YARIMKAYA
Doç. Dr. Oğuz Kaan ESENTÜRK

1. Bölüm: Özel Gereksinim Kavramı ve Boyutları

Prof. Dr. Ekrem Levent İLHAN, Gazi Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-1117-2700

Doç. Dr. Erkan YARIMKAYA, Bayburt Üniversitesi

ORCID No: 0000-0003-4337-5112

2. Bölüm: Özel Eğitimin Kavramsal Temelleri, İlkeleri ve Tarihsel Gelişimi

Arş. Gör. Samet Burak TAYLAN, Ankara Üniversitesi

ORCID No: 0000-0001-9569-9712

Prof. Dr. Hatice BAKKALOĞLU, Ankara Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-3226-9077

3. Bölüm: Kapsayıcı Eğitim

Prof. Dr. Necdet KARASU, Gazi Üniversitesi

ORCID No: 0000-0001-7507-4109

4. Bölüm: Beden Eğitimi ve Sporda Kapsayıcı Eğitim ve Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı

Doç. Dr. Erkan YARIMKAYA, Bayburt Üniversitesi

ORCID No: 0000-0003-4337-5112

Doç. Dr. Oğuz Kaan ESENTÜRK, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-0566-838X

Prof. Dr. Ekrem Levent İLHAN, Gazi Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-1117-2700

5. Bölüm: Beden Eğitimi ve Sporda Kapsayıcılığı ve Sosyal Katılımı En Üst Düzeye Çıkarmak İçin Stratejiler

Prof. Dr. Martin E. BLOCK, University of Virginia

Prof. Dr. Michelle GRENIER, University of New Hampshire

Prof. Dr. Yeshayahu "Shayke" HUTZLER, Wingate Institute

Çeviri: Doç. Dr. Erkan YARIMKAYA, Bayburt Üniversitesi

ORCID No: 0000-0003-4337-5112

6. Bölüm: Uyarlanmış Beden Eğitimi ve Spor

Doç. Dr. Erkan YARIMKAYA, Bayburt Üniversitesi

ORCID No: 0000-0003-4337-5112

Prof. Dr. Ekrem Levent İLHAN, Gazi Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-1117-2700

Uzm. Dilek UZUNÇAYIR, İstanbul Gaziosmanpaşa Belediyesi

ORCID No: 0000-0003-2678-0255

7. Bölüm: Özel Gereksinimli Bireylerde Fiziksel Uygunluk ve Motor Değerlendirme

Doç. Dr. Sinem SUNER-KEKLİK, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-9506-3172

Ar. Gör. Gamze ÇOBANOĞLU, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi

ORCID No: 0000-0003-0136-3607

8. Bölüm: Fiziksel Yetersizliği / Süreç Hastalığı Olan Bireylerde Uyarlanmış Beden Eğitimi ve Spor

Dr. Öğr. Üyesi Sevim Handan YILMAZ, Bartın Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-1032-5082

Doç. Dr. Erkan YARIMKAYA, Bayburt Üniversitesi

ORCID No: 0000-0003-4337-5112

Prof. Dr. Ekrem Levent İLHAN, Gazi Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-1117-2700

9. Bölüm: Zihinsel Yetersizliği Olan Bireylerde Uyarlanmış Beden Eğitimi ve Spor

Prof. Dr. Ekrem Levent İLHAN, Gazi Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-1117-2700

Doç. Dr. Erkan YARIMKAYA, Bayburt Üniversitesi

ORCID No: 0000-0003-4337-5112

10. Bölüm: Görme Yetersizliği Olan Bireylerde Uyarlanmış Beden Eğitimi ve Spor

Arş. Gör. Sonay Serpil ALPDOĞAN, Atatürk Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-8227-6590

11. Bölüm: İşitme Yetersizliği Olan Bireylerde Uyarlanmış Beden Eğitimi ve Spor

Dr. Öğr. Üyesi Sevim Handan YILMAZ, Bartın Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-1032-5082

Doç. Dr. Erkan YARIMKAYA, Bayburt Üniversitesi

ORCID No: 0000-0003-4337-5112

Prof. Dr. Ekrem Levent İLHAN, Gazi Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-1117-2700

12. Bölüm: Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Bireylerde Uyarlanmış Beden Eğitimi ve Spor

Doç. Dr. Oğuz Kaan ESENTÜRK, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-0566-838X

Doç. Dr. Erkan YARIMKAYA, Bayburt Üniversitesi

ORCID No: 0000-0003-4337-5112

Prof. Dr. Ekrem Levent İLHAN, Gazi Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-1117-2700

13. Bölüm: Üstün Yetenekli Bireylerde Uyarlanmış Beden Eğitimi ve Spor

Doç. Dr. Mahmut ÇİTİL, Gazi Üniversitesi

ORCID No: 0000-0001-7607-6595

Doç. Dr. Erkan YARIMKAYA, Bayburt Üniversitesi

ORCID No: 0000-0003-4337-5112

14. Bölüm: Özel Gereksinimli Bireyler İçin Spor Organizasyonları ve Teşkilatları

Arş. Gör. Sonay Serpil ALPDOĞAN, Atatürk Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-8227-6590

15. Bölüm: Özel Gereksinimli Sporlarında Sınıflandırma-Klasifikasyon

Prof. Dr. Nevin Atalay GÜZEL, Gazi Üniversitesi

ORCID No: 0000-0003-0467-7310

Ar. Gör. Gamze ÇOBANOĞLU, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi

ORCID No: 0000-0003-0136-3607

İÇİNDEKİLER

Ön Söz.....	iii
Bölümler ve Yazarları.....	v

1. BÖLÜM

ÖZEL GEREKSİNİM KAVRAMI VE BOYUTLARI

Giriş.....	1
Özel Gereksinim Tanımı	2
Özel Gereksinimli Bireylere Yönelik Sosyal Hizmet Modelleri.....	4
Medikal/Sağlık Modeli	4
Sosyal Model	5
İnsan Hakları Modeli.....	5
Özel Gereksinime Neden Olan Faktörler.....	6
Doğum Öncesi Faktörler.....	7
Doğum Sırası Faktörler	7
Doğum Sonrası Faktörler	8
Özel Gereksinim Türleri.....	8
Türkiye'deki Özel Gereksinimli Öğrencilere İlişkin Sayısal Bilgiler	9
Özel Gereksinimli Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Yaşadıkları Sorunlar.....	9
Bölüm Değerlendirme Soruları.....	12
Kaynaklar.....	14

2. BÖLÜM

ÖZEL EĞİTİMİN KAVRAMSAL TEMELLERİ, İLKELERİ VE TARİHSEL GELİŞİMİ

Giriş.....	17
Özel Eğitimde Temel Kavramlar	18
Özel Eğitim	18
İlgili Hizmetler	18
Zedelenme.....	18
Yetersizlik	19
Engel	19
Risk Altında Olma.....	19
Gelişim Geriliği	19

Özel Eğitimin İlkeleri.....	20
Özel Eğitimin Tarihsel Gelişimi	22
Gizle ve Unut.....	26
Tara-Bul ve Ayrıştır	26
Tanıla-Belirle ve Yardım Et	26
Bütünleştir ve Destekle	26
Türkiye’de Durum.....	27
1920-1930 Yılları	27
1930-1950 Yılları	28
1950-1970 Yılları	28
1970-1990 Yılları	28
1990 Sonrası.....	29
Yasal Düzenlemeler	30
Bölüm Değerlendirme Soruları.....	31
Kaynaklar.....	33

3. BÖLÜM KAPSAYICI EĞİTİM

Giriş.....	35
Kapsayıcı Eğitimin Uluslararası Ele Alınışı	36
Kapsayıcı Eğitimle İlişkili Kavramlar	39
Kapsayıcı Eğitimin Bileşenleri.....	41
Erişim	41
Katılım	42
Destek	42
Kapsayıcı Eğitim İlkeleri.....	43
Eğitim Ortamlarının Kapsayıcı Eğitime Hazırlanması	44
Kapsayıcı Eğitim Ortamının Öğrenme Bakımından Desteklenmesi	44
Çevrenin, Materyallerin ve Etkinliklerin Uyarlanması.....	44
Çevrenin Düzenlenmesi.....	45
Fiziksel Ortam ve Sosyal Etkileşim İlişkisi	46
Materyallerin Uyarlanması.....	47
Etkinliklerin Çevresel Unsurlar Bakımından Uyarlanması	47
Bölüm Değerlendirme Soruları	48
Kaynaklar.....	51

4. BÖLÜM

BEDEN EĞİTİMİ VE SPORDA KAPSAYICI EĞİTİM VE BİREYSELLEŞTİRİLMİŞ EĞİTİM PROGRAMI

Giriş.....	53
Kapsayıcı Beden Eğitimi ve Spor.....	54
Faydalar	56
Engeller	57
Beden Eğitimi ve Sporda Bireyselleştirilmiş Eğitim Programı.....	59
Yetersizlik Düzeyinin Belirlenmesi	61
Mevcut Fiziksel Performansın Ölçülmesi	61
Uzun Dönemli Hedeflerin Belirlenmesi	62
Kısa Dönemli Hedeflerin Belirlenmesi	62
Kısa ve Uzun Dönem Hedeflere Yönelik Ders Planının Oluşturulması	62
Ders Planındaki Etkinliklerin Fiziksel Performans Ölçümleri Doğrultusunda Belirlenmesi	63
Etkinliklerin Uygulanması.....	63
Ölçme ve Değerlendirme Süreci	64
Bölüm Değerlendirme Soruları	65
Kaynaklar.....	69

5. BÖLÜM

BEDEN EĞİTİMİ VE SPORDA KAPSAYICILIĞI VE SOSYAL KATILIMI EN ÜST DÜZEYE ÇIKARMAK İÇİN STRATEJİLER

Giriş.....	71
Kapsayıcı Beden Eğitime Hazırlık	73
Normal Gelişim Gösteren Akranları Hazırlamak: Özel Gereksinim Farkındalığı ve Akran Eğitimi	73
Özel Gereksinim Farkındalığı	73
Akran Eğitimi	75
Beden Eğitimi Öğretmenlerini Hazırlama.....	78
Öğretmen Hazırlığına İnfüzyon Yaklaşımı.....	79
Uygulamalı Deneyimler	79
Karar Verme Yaklaşımı.....	79
Web Tabanlı Öğretim Kullanımı.....	80
Beden Eğitimi Sunumunu Değiştirecek Modeller	81
Evrensel Tasarım	82

Kapsayıcılık Spektrumu.....	82
İşbirlikli Öğrenme.....	83
Bölüm Değerlendirme Soruları.....	85
Kaynaklar.....	89

6. BÖLÜM

UYARLANMIŞ BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR

Giriş.....	93
Uyarlanmış Beden Eğitimi ve Spor	94
Uyarlanmış Beden Eğitimi ve Sporda İş Birliği	96
Program Hazırlık Sürecinde İş Birliği	97
Program Uygulama Sürecinde İş Birliği.....	98
Program Değerlendirme Sürecinde İş Birliği	99
Beden Eğitimi ve Spor Etkinlikleri Nasıl Uyarlanır?	99
Hedeflerin Uyarlanması	100
Katılımcıların Belirlemesi	100
Ortamanın Düzenlenmesi.....	101
Dâhil Etme Stratejilerinin Kullanılması.....	102
Ödüllendirme	103
Ebeveyn Motivasyonu.....	103
Etkinlik Süresi, Şiddeti ve Türüne Karar Verme	104
Uyarlanmış Beden Eğitimi ve Spor Etkinliklerinin Aşamaları	105
Uyarlanmış Beden Eğitimi ve Spor Etkinlik Örnekleri.....	106
Isınma ve Soğuma Egzersizleri.....	106
Spor Branşları	110
Oyunlar.....	113
Ev Temelli Egzersizler.....	115
Fonksiyonel Egzersizler	116
Ev İşleri.....	117
Hareket Eğitimi	119
Sherborne Gelişimsel Hareket Eğitimi	122
Dans Etkinlikleri	123
Su İçerikli Etkinlikler.....	125
Hayvan Destekli Terapi	131
Uyarlanmış Beden Eğitimi ve Sporda Akran Öğretimi ve Aile Katılımı	134

Uyarlanmış Beden Eğitimi ve Sporda Günlük Plan.....	136
Bölüm Değerlendirme Soruları.....	139
Kaynaklar.....	143

7. BÖLÜM

ÖZEL GEREKSİNİMLİ BİREYLERDE FİZİKSEL UYGUNLUK VE MOTOR DEĞERLENDİRME

Giriş	147
Fiziksel Uygunluk Tanımı ve Bileşenleri.....	148
Fiziksel Yetersizliği Olan Bireylerde Fiziksel Uygunluk.....	152
Zihinsel Yetersizliği Olan Bireylerde Fiziksel Uygunluk	160
İşitme Yetersizliği Olan Bireylerde Fiziksel Uygunluk	164
Görme Yetersizliği Olan Bireylerde Fiziksel Uygunluk	165
Özel Gereksinimli Bireylerde Motor Değerlendirme	166
Fiziksel Yetersizliği Olan Bireylerde Motor Değerlendirme	167
Postürokinetik Fonksiyonların Değerlendirilmesi	173
Üst Ekstremité Fonksiyonlarının Değerlendirilmesi	174
Denge Değerlendirmesi	176
Öğrenme Güçlüğü Olan Çocuklarda Motor Değerlendirme	176
Görme Yetersizliği Olan Bireylerde Motor Değerlendirme	177
İşitme Yetersizliği Olan Çocuklarda Motor Değerlendirme.....	178
Bölüm Değerlendirme Soruları.....	179
Kaynaklar.....	183

8. BÖLÜM

FİZİKSEL YETERSİZLİĞİ / SÜREĞEN HASTALIĞI OLAN BİREYLERDE UYARLANMIŞ BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR

Giriş.....	191
Fiziksel Yetersizlik	192
Fiziksel Yetersizliğin Sınıflandırılması.....	193
Yetersizlik Derecesine Göre Sınıflandırma	193
Hafif Düzeyde Fiziksel Yetersizlik	193
Orta Düzeyde Fiziksel Yetersizlik	194
Ağır Düzeyde Fiziksel Yetersizlik	194
Yetersizliğin Oluştuğu Yere Göre Sınıflandırma	194

Merkezi Sinir Sisteminin Zedelenmesi Sonucu Ortaya Çıkan	
Fiziksel Yetersizlikler	194
Serebral Palsi	194
Spina Bifida.....	197
Çocuk Felci (Poliomyelit)	198
Çoklu Skleroz (Multiple Sklerozis).....	198
Omurilik Zedelenmeleri	199
Travmatik Beyin Yaralanmaları	200
Kas ve İskelet Sisteminin Zedelenmesi Sonucunda Ortaya Çıkan Fiziksel	
Yetersizlikler	200
Kas Hastalığı (Distrofi)	200
Ampütasyon	201
Kalça Çıkıklığı.....	202
Eklem İltihabı.....	202
Sağlıkla (Süreğen Hastalıklar) İlgili Yetersizlikler	203
Fiziksel Yetersizliği / Süreğen Hastalığı Olan Bireylerin Gelişim Özellikleri	203
Fiziksel ve Motor Gelişim	203
Zihinsel Gelişim	204
Duygusal Gelişim	204
Sosyal Gelişim.....	204
Fiziksel Yetersizliği / Süreğen Hastalığı Olan Bireylerde Uyarlanmış Beden	
Eğitimi ve Spor.....	205
Örnek Uyarlanmış Beden Eğitimi ve Spor Etkinlikleri	206
Ampute Futbol	209
Tekerlekli Sandalye Basketbol.....	212
Oturarak Voleybol.....	213
Öneriler.....	214
Bölüm Değerlendirme Soruları.....	215
Kaynaklar.....	219

9. BÖLÜM

ZİHİNSEL YETERSİZLİĞİ OLAN BİREYLERDE UYARLANMIŞ BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR

Giriş	223
Zihinsel Yetersizlik ve Bileşenleri.....	226
Zihinsel Yetersizlikte Sınıflandırma Yaklaşımları	226
Zihinsel Yetersizliğin Nedenleri	229

Down Sendromu	230
Genel Gelişim Özellikleri Bakımından Zihinsel Yetersizliği Olan Bireylerde	
Uyarlanmış Beden Eğitimi ve Spor	232
Sosyal Gelişim.....	232
Duygusal Gelişim	234
Fiziksel Gelişim	235
Zihinsel Gelişim	236
Hareket Gelişimi.....	238
Özel Eğitimin Temel İlkeleriyle Uyarlanmış Beden Eğitimi ve Spor İlişkisi	239
Zihinsel Yetersizliği Olan Bireylerde Uyarlanmış Beden Eğitimi ve Sporun	
Etkilerine Yönelik Farkındalık ve Tutum	242
Örnek Uyarlanmış Beden Eğitimi ve Spor Etkinlikleri.....	244
Öneriler.....	250
Bölüm Değerlendirme Soruları.....	252
Kaynaklar.....	256

10. BÖLÜM

GÖRME YETERSİZLİĞİ OLAN BİREYLERDE UYARLANMIŞ BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR

Giriş.....	259
Görme Duyusu	260
Göz ve Gözün Yapısı	261
Görme Yetersizliği	262
Görme Yetersizliğinin Sınıflandırması	263
Yetersizliğin Oluş Zamanına Göre Sınıflandırma.....	263
Yetersizliğin Oluş Nedenine Göre Sınıflandırma.....	264
Yasal ve Eğitsel Açıdan Sınıflandırma	264
Görme Atığı Açısından Sınıflandırma	265
Sportif Açıdan Sınıflandırma.....	265
Görme Yetersizliği Olan Bireyler İçin Yardımcı Araç-Gereç ve Unsurlar	265
Beyaz Baston	265
Rehber Köpek	266
Elektronik Cihazlar	267
Braille Alfabesi.....	267
Kabartma Kaldırım Döşemeleri.....	267
Erişebilir Yaya Sinyali (EYS)	267

Görme Yetersizliği Olan Bireylerin Gelişim Özellikleri	268
Fiziksel ve Motor Gelişim	268
Zihinsel Gelişim	269
Duygusal Gelişim	270
Sosyal Gelişim.....	270
Görme Yetersizliği Olan Bireylerde Uyarlanmış Beden Eğitimi ve Spor	271
Örnek Uyarlanmış Beden Eğitimi ve Spor Etkinlikleri	273
Goalball.....	275
Torball.....	276
Öneriler.....	277
Bölüm Değerlendirme Soruları.....	279
Kaynaklar.....	283

11. BÖLÜM

İŞİTME YETERSİZLİĞİ OLAN BİREYLERDE UYARLANMIŞ BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR

Giriş.....	287
İşitme Yetersizliği Tanımı.....	288
İşitme Yetersizliğinin Sınıflandırılması	289
İşitme Yetersizliğinin Derecesine Göre Yapılan Sınıflandırma	289
İşitme Yetersizliğinin Meydana Geldiği Yere Göre Yapılan Sınıflandırma	290
İşitme Kaybının Oluş Zamanına Göre Sınıflandırma	291
İşitme Yetersizliği Olan Bireylerin Gelişim Özellikleri	292
Motor Gelişim.....	292
Zihinsel Gelişim ve Dil Gelişimi	292
Duygusal Gelişim	293
Sosyal Gelişim.....	293
İşitmeye Yardımcı Teknolojiler.....	293
İşitme Cihazları	294
Koklear İmplant.....	294
FM ve Kızılötesi Sistemler.....	295
İşitme Yetersizliği Olan Bireylerde Uyarlanmış Beden Eğitimi ve Spor.....	295
Örnek Uyarlanmış Beden Eğitimi ve Spor Etkinlikleri.....	296
Öneriler.....	299
Bölüm Değerlendirme Soruları.....	300
Kaynaklar.....	303

12. BÖLÜM

OTİZM SPEKTRUM BOZUKLUĞU OLAN BİREYLERDE UYARLANMIŞ BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR

Giriş.....	305
Otizm Spektrum Bozukluğu.....	306
Otizm Spektrum Bozukluğu Tarihçesi	307
Otizm Spektrum Bozukluğu Tanı Ölçütleri.....	308
Otizm Spektrum Bozukluğu Olası Nedenler.....	311
Nörobiyolojik Özellikler.....	311
Ailesel Özellikler	311
Çevresel Özellikler	312
Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Bireylerin Gelişim Özellikleri.....	313
Sosyal Özellikler	313
Dil ve İletişim Özellikleri	314
Bilişsel Özellikler.....	315
Motor Özellikler	315
Oyun Özellikleri.....	316
Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Bireylerde Uyarlanmış Beden Eğitimi ve Spor.....	317
Örnek Uyarlanmış Beden Eğitimi ve Spor Etkinlikleri.....	318
Öneriler.....	321
Bölüm Değerlendirme Soruları.....	322
Kaynaklar.....	324

13. BÖLÜM

ÜSTÜN YETENEKLİ BİREYLERDE UYARLANMIŞ BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR

Giriş.....	331
Üstün Yetenekli Bireylerin Tanımı ve Sınıflandırılması.....	332
Üstün Yetenekli Bireylerin Gelişim Özellikleri	336
Bilişsel ve Dil Gelişimi Özellikleri.....	338
Sosyal ve Duygusal Gelişim Özellikleri.....	339
Mükemmeliyetçilik.....	339
Sosyalleşme-İletişim	340
Eğlence Arayışı-Sıkılma	340
Liderlik ve Otoriteye Karşı Duruş	340

Eş Zamanlı Olmayan Gelişim	341
Çevre Koşulları.....	341
Aşırı Duyarlılık-Yoğunluk	341
Fiziksel Gelişim Özellikleri.....	342
Üstün Yetenekli Bireyler İçin Uyarlanmış Beden Eğitimi ve Spor.....	344
Örnek Uyarlanmış Beden Eğitimi ve Spor Etkinlikleri.....	345
Öneriler.....	348
Bölüm Değerlendirme Soruları.....	349
Kaynaklar.....	352

14. BÖLÜM

ÖZEL GEREKSİNİMLİ BİREYLER İÇİN SPOR ORGANİZASYONLARI VE TEŞKİLATLARI

Giriş.....	355
Spor Organizasyonları	356
Paralimpik Oyunlar	356
Paralimpik Oyunlardaki Özel Gereksinim Türleri.....	358
Paralimpik Teriminin Kullanımı.....	359
Paralimpik Oyunlarının Oynandığı Yer	360
Paralimpik Oyunlarının Logosu	360
Paralimpik Branşlar	361
Yaz ve Kış Paralimpik Oyunlarına Genel Bakış	361
Türkiye'nin Paralimpik Oyunlarındaki Gelişimi	364
Özel Olimpiyatlar	366
Özel Olimpiyatlar Teriminin Kullanımı	367
Özel Olimpiyatları'n Logosu.....	367
Özel Olimpiyatlarda Bulunan Branşlar	368
Yaz ve Kış Özel Olimpiyat Oyunlarına Genel Bakış.....	368
Türkiye'deki Özel Olimpiyatların Gelişimi	369
İşitme Engelliler Olimpiyatları (Deaflympic).....	369
Deaflympic Teriminin Kullanımı.....	370
İşitme Engelliler Olimpiyatları'nın Logosu.....	370
İşitme Engelliler Olimpiyatlarında Bulunan Branşlar.....	370
İşitme Engelliler Yaz ve Kış Olimpiyatlarına Genel Bakış	371
Türkiye'deki İşitme Engelliler Olimpiyatlarının Gelişimi	372

Özel Gereksinimli Bireyler İçin Spor Teşkilatları.....	373
Uluslararası Paralimpik Komitesi (IPC)	373
Bölgesel Paralimpik Komiteleri.....	376
Ulusal Paralimpik Komiteler (NPC'ler)	376
Uluslararası Engelliler İçin Spor Kuruluşları (IOSD).....	376
CPISRA (Cerebral Palsy International Sport and Recreation Association)	377
IBSA (International Blind Sports Federation)	377
VIRTUS (World Intellectual Impairment Sport).....	378
IWAS (International Wheelchair and Amputee Sports Federation)	378
Bağımsız Spor Federasyonları	379
Paralimpik Oyunlar Programında Bulunan Branşlar ve Federasyonlar	379
Paralimpik Oyunlar Programında Bulunmayan Branşlar ve Federasyonlar	379
Türkiye'deki Özel Gereksinimli Bireyler İçin Spor Teşkilatları	380
Türkiye Milli Paralimpik Komitesi (TMPK)	380
Türkiye Özel Sporcular Spor Federasyonu (TOSSFED)	381
Bedensel Engelliler Spor Federasyonu (TBESF)	381
Görme Engelliler Spor Federasyonu (GESF)	381
İşitme Engelliler Spor Federasyonu (TİESF)	382
Özel Sporcular Spor Federasyonu (TOSSFED).....	382
Bölüm Değerlendirme Soruları	382
Kaynaklar.....	385

15. BÖLÜM

ÖZEL GEREKSİNİMLİ SPORLARINDA SINIFLANDIRMA-KLASİFİKASYON

Giriş.....	387
Oyunlar ve Oyunların Tarihçesi.....	388
Özel Gereksinimli Sporcularda Sınıflandırma	390
Uygun Bozukluğun Belirlenmesi	392
Minimum Bozukluk Kriterinin Sağlanması.....	394
Spor Sınıfının Belirlenmesi	395
Protesto ve İtiraz.....	397
Fiziksel Yetersizliği Olan Sporcularda Sınıflandırma	398
Görme Yetersizliği Olan Sporcularda Sınıflandırma	399

Zihinsel Yetersizliği Olan Sporcularda Sınıflandırma	400
İşitme Yetersizliği Olan Sporcularda Sınıflandırma.....	403
Bölüm Değerlendirme Soruları	404
Kaynaklar.....	407

Editörler Hakkında.....	409
--------------------------------	------------

Yazarlar Hakkında.....	410
-------------------------------	------------

1. BÖLÜM

ÖZEL GEREKSİNİM KAVRAMI VE BOYUTLARI

Prof. Dr. Ekrem Levent İLHAN, Gazi Üniversitesi

ORCID No: 0000-0002-1117-2700

Doç. Dr. Erkan YARIMKAYA, Bayburt Üniversitesi

ORCID No: 0000-0003-4337-5112

Bölüm Kazanımları

Bu bölüm sonunda okuyucu;

- Özel gereksinim kavramını tanımlar.
- Özel gereksinim türlerini sınıflandırır.
- Özel gereksinime neden olan faktörleri açıklar.
- Türkiye'deki özel gereksinimli öğrencilere ilişkin sayısal bilgileri kavrar.
- Özel gereksinimli çocuğa sahip ebeveynlerin yaşadıkları sorunları fark eder.

Giriş

Günümüzde farklı gelişim gösteren bireyleri ifade etmek için yetersiz, özürlü, dezavantajlı, zekâ geriliği, engelli, özel gereksinimi olan vb. pek çok kavram kullanılmaktadır. Aralarında anlam bakımından farklılıklar olmasına rağmen çoğu zaman birbirinin yerine kullanılan bu kavramlar, farklı gelişim gösteren bireylerin ifadesinde bir karışıklığa yol açmaktadır.

Farklı gelişim gösteren bireyleri her zaman ve her yerde belirli ölçütler doğrultusunda doğru bir şekilde ifade etmek bir hayli güçtür. Ancak, son zamanlarda “özel gereksinim” kavramı farklı gelişim gösteren bireyleri ifade etmek için tercihen daha sık kullanılmaya başlanmıştır.

Özel gereksinim kavramı, aktif yaşamın tüm alanlarında karşılaşılabileğimiz farklı gelişim gösteren bireyler için kullanılacak nispeten daha ılımlı ve nazik bir ifade şeklidir. Bu ifade şekli ile farklı gelişim gösteren bireylerin herhangi bir

engel grubuna dâhil edilip etiketlenmesi önlenmektedir. Bununla birlikte, özel gereksinim kavramı farklı gelişim gösteren bireyleri ifade etmek için kullanılan diğer kavramlara göre daha kapsayıcı bir yapıdadır. Özel gereksinim kavramı, yalnızca gelişim alanları açısından toplumdan olumsuz yönde farklılık gösteren bireyleri değil aynı zamanda üstün zekâlı ve yetenekli bireyleri de kapsamaktadır. Bu bağlamda özel gereksinimli bireyleri; yetersizlikten etkilenmiş özel gereksinimli bireyler ile üstün zekâlı ve yetenekli bireyler olarak iki grupta sınıflandırmak mümkündür.

Bu bölüm altında, dünya genelinde olduğu gibi ülkemizde de farklı gelişim gösteren bireyleri ifade etmek için daha sık kullanılmaya başlanan özel gereksinim kavramı farklı boyutlarıyla ele alınmaktadır. Özel gereksinim kavramına ilişkin tanımlarla başlayan bölümün devam eden kısımlarında, özel gereksinime neden olan faktörler, özel gereksinim türleri, özel gereksinimli çocuğa sahip ebeveynlerin yaşadıkları sorunlar ve özel gereksinimli öğrencilere ilişkin bazı sayısal bilgiler sunulmaktadır.

Özel Gereksinim Tanımı

Özel gereksinim kavramı üzerine literatürde birçok tanım yapılmıştır. Konunun daha iyi anlaşılması için özel gereksinim kavramına yönelik farklı tanımlara göz atmakta fayda vardır. Bu tanımlardan ilki özel gereksinim kavramına "Engellilik" çerçevesinde yaklaşan Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ)'nün tanımıdır. DSÖ, özel gereksinim kavramını aşamalı bir yaklaşımla üç ayrı kategoride ele almaktadır (İlhan, 2021).

Yetersizlik / Form Bozukluğu / Noksanlık (Impairment): Sağlık açısından anatomik (fiziksel), fizyolojik ve psikolojik yapı ve fonksiyonlardaki kısıtlılığı veya eksikliği içerir.

Özürlülük / Sakatlık (Disability): Bireylerin bir davranışı ya da aktiviteyi normal sınırlar içerisinde gerçekleştirmelerini engelleyen herhangi bir yetersizlik, form bozukluğu veya eksiklik sonucu ortaya çıkan yetersizliği ifade eder.

Engellilik (Handicap): Yaş, cinsiyet veya sosyo-kültürel etkenler bağlamında bireyden beklenen sosyal rollerin bir yetersizlik veya özür nedeniyle yerine getirilememesini kapsar.

DSÖ'ye göre, bireyler yetersizlik veya özürlülerine rağmen çevresel, ekonomik ve sosyal açılardan topluma uyum sağlayabiliyor ve rollerini yerine getirebiliyorsa engelli olarak nitelenemez. Bireylerin engelli olarak tanımlanması için sosyal rollerin yerine getirilmesinin ne derece etkilendiğinin ve hangi aktivitelerinin yapılmadığının bilinmesi gereklidir (İlhan, 2021).